

WYKŁAD 1, 03.10.2011 / Varsavianistyka – Obrazowa informacja o mieście

1. RÓŻNE SPOJRZENIE NA WARSZAWĘ

- stare/nowe budynki (najstarszy – kościół NMP)
- socrealizm (np. PKiN)
- plaża
- Manhattan, budynek Metropolitan na pl. Piłsudskiego
- odkrycie naukowe – „aha”, nowy punkt widzenia dające nowe możliwości
- zdjęcia lotnicze
- atlas satelitarny Polski (1995)
- miasto: budynki, stan umysłu
- zdjęcia w podczerwieni (im więcej czerwieni, tym więcej zieleni)
- zdjęcia termalne (ciemniej - chłodniej)
- iluzje optyczne, synstezja
- hipodrom przy ul. Polnej (1926)

WYKŁAD 2, 10.10.2011 / Warszawski odcinek Wisły i jego historia

1. WSPÓŁCZESNE ŚLADY HISTORII RZEKI

- Wisła powstała 10 000 lat temu, po ustąpieniu lądolodu
- Wwa leży na wysoczyźnie, niżej jest Powiśle; oddziela je Skarpa Warszawska (zbudowana z piasku, gliny, żwirów naniesionych przez lądolód) – lewy brzeg
- najwyższy jest taras otwocki (najstarszy, piaskowy, 100 m n.p.n.), młodszy – falenicki, jeszcze niżej – tarasy zalewowe
- skarpa w okolicach Kazimierza nad Wisłą (ze skał osadowych – kiedyś dno ciepłego oceanu)
- skarpa w Czernsku; tzw. Zakole Wawelskie
- rzeka o charakterze roztkowym, meandrująca
- kępa – ławica piasku porośnięta drzewami („kępa na rzece”) np. Kępa Potocka, Zawadowska, Saska Kępa – dawne wyspy
- powiśle – dawny teren zalewowy rzeki
- łacha – ławica piasku, starorzecze np. jeziora Łacha (k. Otwocka)
- taras zalewowy – Sadyba, jez. Czerniakowskie – dawny fragment nurtu rzeki, najgłębszy
- zmiana linii brzegowej (nawet w ciągu kilku lat), przenoszenie wysp na rzece
- Wisła i Bug/Narew – nie mieszają się wody (Wisła niesie dużo piasku)
- powódzie w Wwie:
 - 2010 – Wisła płynie „międzywałem” (5900 m³/s); zalane Świniary – potęga Wisły
 - 1867, 1844 i in. – zalany Mariensztat
- wały powstały na przełomie XIX/XX w., ograniczają zalewanie (kiedyś nawet do 8 km rozlewała się woda)
- Bielany, Wilanów – oznaczone poziomy wody w czasie powódzie (jez. w Wilanowie – starorzecze), Praga (Kłopotwskiego 1/3 – znak z XIX w.)
- Saska Kępa – kiedyś był to teren lewobrzeżny, potem była wyspą, a teraz jest częścią prawobrzeżnej Wwy; ogródki działkowe – dawny teren rzeki ! (jez. Skaryszewskiego – też pozostałość po rzece)
- jez. Balaton na Gocławiu
- Wisła płynie przez Wwę dwoma „korytarzami”
- Wisła kryje kilka zatopionych łodzi z okresu potopu szwedzkiego, kawałki mostu
- projekty artystyczne nad Wisłą

2. WARSZAWSKIE PORTY WIŚLANE

- port Czerniakowski (na wys. stadionu Legii) – wodowano tu statki parowe, stocznia

- port Praski – u ujścia dawnego koryta rzeki
- port Żerański – jedyna w Wwie wielka śluza, wyrównuje poziomy Wisły z Zalewem Zegrzyńskim (elektrociepłownia Żerań)

3. ŻYCIE NA RZECE

- flotylla Wiślana – statki uzbrojone, powstała w 1918
- tratwy spływające Wisłą (zdjęcie z 1926)
- zdjęcia Saskiej Kępy (1935)
- plaża warszawska (jeszcze w latach 60.), plaża nudystów
- ptaki (mewy, czaple), bobry

4. WISŁA W WARSZAWIE

- gorset warszawski – zwężenie koryta (i obniżenie dna)
- 400-1500 m – szerokość koryta
- w ciągu 100 lat ok. 2m obniżyło się dno z powodu regulacji rzeki
- przepływy $560 \text{ m}^3/\text{s}$ – normalny, $7200 \text{ m}^3/\text{s}$ – woda stuletnia, $10\,000 \text{ m}^3/\text{s}$ – woda 1000-letnia
- powódzie roztopowe, zatory lodowe
- modele hydrodynamiczne – strefy zalewowe (Goćław, Saska Kępa, Wilanów)

WYKŁAD 3, 17.10.2011 / Początki Warszawy - sztuka budowania miast

1. ZANIM POWSTAŁA WARSZAWA – OKRES PRZDHISTORYCZNY

- ludzie w okolicach Wwy byli od schyłku paleolitu – starsza epoka kamienia łupanego
- wydmy piaszczyste (jeszcze są np. koło Otwocka) – po II wojnie światowej tereny Chomiczówki, Piasek (obecnie osiedle) to jedna wielka wydma
- polowania na renifery (?)
- mezolit – tereny łowców zwierząt i zajmujących się uprawami
- wyroby z brązu:
 - dzban we Wsi Brzeziny odnaleziony w III w. n.e. (obecnie teren Białoleki; ślady kupieckie znad Morza Śródziemnego)
 - ozdoby w Wwie-Zaciszu (nagolenniki) – kultura łużycka (500-400 p.n.e.)
- starożytne piecowisko na zachód od Wwy (zagłębienie hutnicze) – pozostałości żużla z dymarek; rejon Brwinowa/Milanówka (około 2000 lat temu)
- grodziska:
 - w Błoniu (XIII w.) – główny gród i podgrodzie
 - na Bródnie (odkryte 100 lat temu; teren grodziska zwany był „Zagórkami”)
 - Polkowskie (tzw. żoliborskie)
 - w Czersku (na Wysoczyźnie Wwskiej)
- grody:
 - w Serocku
 - w Zakroczymiu
 - w Jazodwie (potem Ujazdów; militarny)
 - w Rokitnie koło Błonia

2. POCZĄTKI WARSZAWY – OKRES HISTORYCZNY

- ośrodki wczesnomiejskie istniały dużo wcześniej
- wsie (XIV w.): Służew (już XII w.; kościół św. katarzyny z XIII w. – najstarszy w Wwie)
- 1313 – pierwsza wzmianka o Wwie
- 1321 – kasztelan wwski Wojciech Kuźma
- gród warszawski (teren zamku królewskiego) – powstał pod koniec XIII w. (funkcja m.in. strażnicy – przeprawy przez Wisłę; ulokowany na cyplu, na północ – pierwsza osada miejska (być może powstała nieco później – na początku XIV w.)

- Bolesław Kędzierzawy – dostał po śmierci Krzywoustego Mazowsze (podział dzielnicowy)
- potomkiem Kędzierzawego był Bolesław II – zjednoczył Mazowsze, zakładał osady miejskie, Bałtyk i-ł Morze Czarne – szlak handlowy (potrzeba utworzenia punktu dla karawan handlowych)
- najstarszy odcinek murów Wwy (np. na terenie kościoła/klasztora św. Marcina)
- Warszawa
 - osada lokowana na tzw. prawie niemieckim (magdeburskim) – mieszczenie dostawali wolność gospodarczą (mogli sądzić/rządzić samodzielnie), ok. 40 rodzin początkowo (tyle było działek wokół rynku)
 - początkowo otoczona była nie murem ceglany (dopiero za księcia Trojdena w XIV w.), tylko wałem
 - najpierw osada drewniana, od XIV w. pierwsze budowle kamienn/ceglane
 - Barbakan – lata 40. XVI w. (brama krakowska)
- Janusz I Starszy – z Piastów mazowieckich (koniec XIV w.) – budowniczy wielu zamków mazowieckich, przeniósł z Czarska kolegiatę i uczynił z kościoła pw. św. Jana Chrzciciela kolegiatę; potwierdził dokument lokacyjny „Przywilej dla Wwy” (1413) (właściwy dokument lokacyjny zaginął); pochowany w Archikatedrze
- ostatni książęta mazowieccy: Stanisław i Janusz (XVI w.)
- place – Frete Północna i Południowa (na tych terenach handlowano)
- pocz. XV w. – powstała Nowa Wwa (ta z XII-XIV w. – Stara Wwawa), ale nigdy nie osiągnęła tego znaczenia co Stara
- pocz. XVI w. – Stara+Nowa Wwa, liczyła około 5000 mieszkańców (daleko do Krakowa, Gdańska, Poznania, Lublina), największa na Mazowszu
- o dalszym rozwoju zdecydowało: – przejmowanie po trochu rli Krakowa (od drugiej połowie XVI w.), miasto sejmowe i rezydencjonalne króla (ranga polityczna), unia polsko-litewska
- Zygmunt III Waza przeniósł część dworu do Wwy („korzystając” z pożaru Wawelu), w 1611 król osiadł na stałe z całym dworem w Wwie
- przeniesienie rezydencji królewskiej na stałe (królowa Bona XVI w., potem jej córka – Anna Jagiellonka, syn Bony – król Zygmunt August – wybudował skrzydło zwane Jagiellońskim)
- pas murów obronnych o łącznej długości 1200 m, wybudowane w XIV w. (gorset – ograniczenie rozwoju miasta, ochrona przed epidemią)
- bramy więzienia (gnojna), koło nich szpitale (np. Szpital św. Łazarza)
- Wwa – stolica polski, dopiero po odzyskaniu niepodległości w 1918 r.
- Zamek Królewski – własność RP, a nie króla
- początek rozwoju „trzeciej Wwy” – magnackiej, koronnej
- stary dwór mazowiecki stał się siedzibą sejmów, budowa mostu

WYKŁAD 4, 24.10.2011 / Skrajem skarpy wiślanej

1. SKARPA

- równinny krajobraz Wwy powstał po ustąpieniu ostatniego zlodowacenia
- względna wysokość ok. 10-20 m (skarpa maleje)
- od Wwarszczewa do Okęcia istniało kiedyś wąskie i bardzo długie jeziora (przed nasunięciem się ostatniego lądolodu)
- pl. Bankowy, ul. Żurawia (strumyk Żurawka(00 400 lat temu były tam jeziora
- skarpa w Czarsku – cypel, rzeka przesunęła się (z powodu zatoru lodowego), maisto bez rzeki straciło na znaczeniu
- gruzyp po kataklizmach w Wwie zsypywano np. koło późniejszego Stadionu Dziesięciolecia
- skarpa w Łazienkach (gród w Jazdowie – sięga XII w.), zegar słoneczny (napis, komu jest dedykowany)
- Stara+Nowa+Trzecia Wwa
- Wwa rozwijała się wokół Pl. Zamkowego
- trakty – królewski (Czarsk), Twarda (Kraków, przebiega po „skosie”), Senatorska (Wola
- jurydyki (miasteczka, ok. 5-7 tys. osób): kościelne, rycerskie, mieszczańskie

- miały własne sądownictwo, administracje, pieniądze, były autonomiczne; własne prawa i własna organizacja przestrzeni
- ratusz i własny plac
- do tej pory widoczne są w przestrzeni miasta
- np. jurydyka świętokrzyska (1784) – ojciec misjonarzy (gł. ul. Wspólna)
- partacze – rzemieślnicy, którzy nie mają licencji i produkują towary np. po niższej cenie (nie płać podatków), członek jurydyki
- 28 jurydyk na mapie np. Solecka, Mariensztat, pl. Dąbrowskiego, pl. Grzybowski (Grzybów)
- też rola obronna, 1621-1623 – powstały Wały Zygmuntofskie (ul. Wałowa, ul. Okopowa), wcześniej Mury Starego Miasta, Wały Lubomirskiego (w obronie miasta przed zarazą)
- Wwa pełniła rolę miasta stołecznego od czasów Zygmunta III Wazy, ale została stolicą Polski dopiero po odzyskaniu niepodległości w 1918
- psychologia miasta: Powiśle (niżej, gorsze, biedne), skarpa (wyniosłe budowle, rezydencje królewskie i magnackie)
- przejście skaryp – ul. Kamienne Schodki, korytarze na pl. Zamkowy
- góra Gnojna – pierwsze wysypisko Wwy, rozbudowała skarpe
- skarpa pracuje – m.in. nieszczelności sieci wodociągowej (drzewa nie rosną prosto)
- trasa W-Z (1949 – oddana do użytku), przebudowano skarpe (naruszono jej konstrukcję i kościół św. Anny, ale udało się go zabezpieczyć)
- pl. Bernardyński [przed kościołem św. Anny – tu miało powstać wielkie forum Wazów (powstała kolumna Zygmunta, miało ich tam powstać więcej); odbierano tam hołdy pruskie (XV-XVI w.)
- figurka Matki Boskiej Passawskiej (ufundowana przez rzeźbiarza Murano – Muranów)

2. PAŁACE

- Kazanowskich – od strony Mariensztatu, „tu u stóp pałacu Kazanowskich walczył z małpami pan Zagłoba”
- Potockich – na wprost Pałacu Prezydenckiego (Układ Warszawski, Okrągły Stół)
- ul. Oboźna, rotunda, Dynasy – wystawiona „Panorama Tatr” (115 m x 16 m)
- Staszica; kiedyś była tu Kaplica Moskiewska (1620-1678), byli tam pochowani carowie wzięci do niewoli przez Polaków (została zniszczona, a ciała zabrano do Rosji)
- Ogrody księcia Kazimierza Poniatowskiego na Solcu:
 - minaret na terenie szpitala św. Łazarza przy ul. Książęcej
 - Elizeum (podziemna grota w kształcie rotundy w skarpie wiślanej, najważniejsza budowla ogrodów)
- skarpa koło byłego stadionu Warszawianki (jez. Morskie Oko – Młoda Polska dotarła do Wwy)
- Szutrow – wybudowana dla księżnej Izabeli z Czartoryskich Lubomirskiej)
- Królikarnia; w Mokotowie
- Kazimierzowski
- Saski
- Zamek Ujazdowski
- Wilanowski (Villa Nova) – płaskorzeźba na elewacji pałacu – koronacja na króla hetmana Jana Sobieskiego w 1676 r.! Jan II Sobieski:
 - zniechęcony przez polskich możnowładców (zapewne przez sukces, który odniósł)
 - spisek na jego życie (Sapieha)
 - znał język turecki i tatarski
 - mecenas sztuki i nauki (np. Heweliusz nazwał gwiazdozbiór Tarcza Sobieskiego)
 - kościół kapucynów przy Miodowej – tam jest serce Sobieskiego
 - członek pierwszego na świecie towarzystwa geograficznego
 - Marysieńka – na jej polecenie zbudowano Marywil (centrum handlowe, dzisiejszy pl. Teatralny – Ratusz) oraz Marymont
- Rsocz – pałac Ursyna Niemcewicza

1. SĄDOWNICTWO KONSTITUCYJNE

- rozwój w 2 poł XX w.
- nazwa nawiązuje do Trybunału Koronnego
- budowany jako kasyno oficerskie, potem były tu instytucje wojskowe
- al. Szucha – oś Stanisławowska (koniec XVIII w.); Szuch – Niemiec, ogrodnik królewski, projektował m.in. Łazienki

2. PRAWNO-USTROJOWE TRADYCJE PRZESTRZENI WARSZAWY – OD KOŃCA XVI DO KOŃCA XVIII W.

- Rynek – niem. Ring (dawniej tak też mówiono)
- prawo chełmińskie – wiele miast na Mazowszu było lokowanych na tym prawie (było lepsze od prawa niemieckiego, na bazie którego lokowano na Śląsku)
- most Śląsko-Dąbrowski – Wisła nie zmieniła tam swego biegu, liczne odnogi w innych miejscach
- villa Warszawa – wieś Warszawa
- płaskowyż w rejonie Gniewu – miejsce podobne do tego, na którym lokowano Wwę
- XIV w. – „dwie Wwy”
- Płock, Czersk – dawne stoli Mazowsze
- 1526 r. 00 śmierć ostatnich książąt mazowieckich, Zygmunt Stary w Krakowie
- żupa solna (komora celna) – na terenie parku Praskiego
- Bona lepiej czuła się w Wwie i Czersku
- Lublin – intensywny rozwój od czasów Jagiełły, gotycka kaplica w zamku
- Res Publica – Rzeczpospolita (rzecz wspólna)
- Unia między Koroną Polską i Wielkim Księstwem Litewskim (01.07.1569): Litwini nie chcieli zgodzić się na Lublin, stolicą Unii została Wwa (tu odbywały się sejmy, centrum polityczne)
- najstarszy znany widok Wwy – po 1573 r.
- Konfederacja Generalna Wwska (akt z 1573 r.) – wpisany na listę UNESCO:
 - „My zebrani tu nawzajem przysięgamy sobie, że...”
 - smai wybierają króla (który zobowiązuje się przestrzegać prawa)
 - bronią nierozzerwalności
 - nie można być prześladowanym z powodu innej wiary!
 - pierwsza elekcja na polach pod Wwą – wybór Henryka Walezego (błąd); artykuły henrykowskie
- budowanie mostu na każdy Sejm (symboliczny akt, połączenie Litwy i Polski); ślady – ul. Mostowa, Stara Prochownia (pozostałości po pierwszym z tych mostów)
- Ustawa Rządowa 3 Maja (wtedy konstytucja oznaczała zwykłą ustawę)
- wieś Wielka Wola – tu odbyło się większość sejmów
- domki na dachach kamienic Starego Mista – nocowano tam posłów
- dochodzenie do zgody, jednomyślność; nie było głosowań!
- „koło ziemskie” – dzielnica Koło
- sejm 4-letni – sejm konfederacyjny, wtedy były głosowania
- podstawą bycia obywatelem jest poczucie wolności osobistej; zasada równości wobec prawa
- wolna (powszechna elekcja)
- jeśli król złamie prawo, obywatele mogą przestać uznawać go za króla!
- Zamek Królewski – parlament, siedziba władz, królowie tam nie mieszkali, a np. w (Zamku Ujazdowski, Pałacu Kazimierzowskim, Pałacu Saskim, w Wilanowie)
- trakt Królewski, Senatorski
- Wwa – królewska/koronna, mieszczańska
- ul. Świętojerska – od kościoła św. Jerzego
- własność duchowna, szlachecka, mieszczańska, powstają jurydyki (zwierzchnik ma jurysdykcję)
- Marszałek Wielki Koronny (odpowiednik premiera, ministra sprawiedliwości, spraw wewnętrznych) – stąd ul. Marszałkowska

- 1500 ha – centrum/jądro Wwy, wały Lubomirskiego, XVIII w.
- z inicjatywy marszałków tworzon plany Wwy
- XVII – XVIII w. – zaczęła tworzyć się główna struktura przestrzenna Wwy
- 04.1771 – prawo miasta (prawa i wolności dla mieszczan)
- konstytucja sejmowa „stworzyła” Wwę

3. CZYTANIE MIASTA, CZYLI ŚLADY WIELKIEJ HISTORII W PRZESTRZENI WARSZAWY

- Oskar Sosnowski – architekt, urbanista, działający w okresie międzywojennym
- Wisła – szlak komunikacyjny, towarowy; skarpa praska i warszawska (przesmyk warszawski)
- 1573 – pierwsza wolna elekcja (Kamion – pierwszy stały most przez Wisłę – Most Jagielloński) – pola elekcyjne
- Koło, Obozowa, Elekcyjna, Elektoralna
- trakt senatorski – Senatorska, Elektoralna, fragmenty drogi królewskiej (prowadziła na Wolę)
- założenie saskie – oś saska (łączyła Kamion i Wolę) – architektki z Drezna
- kościół na Woli (XVIII w.)
- oś stanisławowska – lata 70. XVIII w.
- droga kalwaryjska – dzisiejsze Al. Ujazdowskie
- pierwszy plan urbanistyczny Wwy
- Via Regia – droga królewska (na pola elekcyjne) m.in. Nowowiejska, Niemcewiczka itd. – ślady tej drogi
- gwiazdzone place (łatawiec)
- Lindley – budowa kanalizacji w mieście

WYKŁAD 6, 14.11.2011 / Kartografia warszawska – panoramy i weduty Warszawy

1. JĘZYK PISANY I JĘZYK MAPY

- opis tekstowy: anamorficzny, jednokierunkowy, o ograniczonej liczbie informacji
- opis kartograficzny – izomorficzny, wielokierunkowy, o nieograniczonej liczbie informacji
- długość/szerokość/wysokość/czas itd. (wielowymiarowa przestrzeń – i mentalny obraz przestrzeni; dzięki przekazowi kartograficznemu)
- niebezpieczeństwa: zniekształcenia geometryczne, tematyczne
- filiacja mapy (wprowadza zniekształcenia)
- Brama Krakowska, Zakroczyńska
- Pole Mokotowskie (od słowa poligon! – pole wojenne)
- mapy z początków XX w., okresu międzywojennego, czasów II wojny światowej – jedyna na świecie mapa konspiracyjna
- „wędrówka ulica” – od XVIII-XXI w.
- mapy: pierwsza z roku 1655 (1:4000) – Erik Dahlberg
- inni autorzy map: Coquart, Bodenehr, Werneck, Zannoni, Aubert, Le Rouge, Jędrzejowski (pierwszy plan zagospodarowania przestrzennego), Perthess, Lehmann, miedzioryty, mapy wojskowe (Kwatermistrzostwo Generalne WP, Korpus Inżynierów Wojskowych), Scauppe, Kolberg, Lindley, Służba Inżynierksa Miasta

2. PANORAMY WARSZAWY

- panorama – widzimy szerzej: liniowa (przesuwamy się), kolistą (obracamy się)
- Panorama Baryczkowska, 1775-1780
- Panorama Brandla – Kozarskiego (1873) – drzeworyt wykonany na podstawie zdjęć, kolistą – z wieży Zamku Królewskiego
- obraz Canaletta
- weduta – plan otoczony obrazkami (forma przewodnika)

WYKŁAD 7, 21.11.2011 / Studenci Warszawie – Warszawski Tryptyk Edukacyjny (Widzę / Myślę / Działam)

WYKŁAD 8, 28.11.2011 / Parki, ogrody i flora Warszawy

1. PARKI

- Kampinoski Park Narodowy (las iglasty, puszcza, bagna, torfowiska, 02.06.1907 – wycieczka grupowa)
- Mazowiecki Park Krajobrazowy
- Warszawa w podczerwieni – zielona stolica
- Natolin, Las Kabacki im. Stefana Staryńskiego (od południa park natoliński; Centrum Europejskie Natolin)
 - Natalia z Potockich – Natolin
 - skarpa ursynowska
 - naturalny charakter, park ogrodzony
 - Pałacyk w Natolinie – dawna siedziba potockich, zwierzyniec (bażantarnia)
 - Mieszko I – dąb szypułkowy, jedno z najstarszych drzew w Polsce
- najstarsze parki powstały na przełomie XVI - XVII w. (zwykle mieściły tam się też zwierzynce; polowania)
- Villa Regia – królewska rezydencja
- park poniżej Pałacu Kazimierzowskiego oraz Elizeum – miejsca dysput filozoficznych
- ogrody, do których nie ma wstępu sięgają do średniowiecza, związane z klasztorami np. ogród sióstr sakramentek od św. Kazimierza (hodują łązawicę – łyż Hioba, łyż Matki Boskiej; róże), ogród sióstr szartek
- ogrody przypałacowe (Tivoli, Frascati, na Książęcym)
- Park Rydza-Śmigłego, Park Ujazdowski, Łazienki, Zamek Ujazdowski (Zygmunt III) – dawny zwierzyniec, kolejny właściciel to Stanisław August
- Kanał Piaseczyński
- w drugiej połowie XVIII założono ogród przed pałacem Krasińskich, a na początku XVIII w. ogród Saski
- 1727 – upublicznienie Ogrodu Saskiego
- 1760 – upublicznienie ogrodu przed pałacem Krasińskich
- pasaż Simona – jedno z największych centrów handlowych przed II wojną światową
- operalnia – teatr letni w Ogrodzie Saskim, pijalnia wód, leczenie kefirem, 21 rzeźb, muz i cnót
- zespoły parkowo rezydencyjne
- Łazienki (ogród królewski, belwederski, modernistyczny; droga do Wilanowa – aleja Chińska; ogród chopinowski – część modernistycznego; Ogród w Mokotowie – Izabeli Czartoryskiej)
- Park Praski (początkowo park Aleksandryjski na cześć Aleksandra II) – częścią tego parku jest ogród zoologiczny
- Park Skaryszewski
- Park Paderewskiego (miały to być tereny wystawowe w 1944 r.; jego twórcą i sponsorem był Paderewski m.in. przepiękne rzeźba, pomnik tancerki, spadł tu jeden z samolotów, który niósł pomoc powstańcom)
- Las Bielański – klasztor Kamedułów
- Młociny (majątki na Bielanach)
- Pałac Branickich – Ambasada Francji przed II wojną światową; potem został zniszczony
- Pole Mokotowski
- Pałac Kultury, w pobliżu powstał park
- ogród z jabłonią (nie istnieje, ul. Chałubińskiego)
- ogród na dachu: sądu (ul. Grzybowska), na BUWie

2. CZYNNIKI HISTORYCZNE, A SPECYFIKA FLORYSTYCZNA WYBRANYCH TYPÓW SIEDLISK W WARSZAWIE

- Mokotów w połowie XIX w. – zmilitaryzowanie miasta
- Fort Wawrzyszew: gipsówka wiechowata, rukiewnik wschodni, wiklina żyworodna

- Las Babickiego (Las Bemowski): mieczyk dachówkowaty, pełnik europejski
- 84% Wwy zniszczone w czasie wojny
- gatunki gruzowski: rośliny zielne, drzewa i krzewy (topola, brzoza, wierzba, klon)
- gatunek preriowy, północnoamerykański
- szczeliny płyt chodnikowych, murów, flora PKiN
- badania na torowiskach kolejowych (1848 – kolej Warszawsko-Wiedeńska, dworzec wileński): trudne środowisko, wydmuchrzyca piaskowa, stulisz nadwożański, poziewnik wąskolistny
- torowiska tramwajowe (1866 – pierwsza linia tramwajów konnych; 1908 – tramwaj elektryczny): starze wiosenny, terofity letnie/wiosenne, rogownica pięciopęcikowa, miłka, łoboda szara, bożodrzew chiński
- pobocza ulic, dróg, autostrad: mannica odstająca, łoboda szara, halofity
- wysypiska śmieci (Radiowo, Łubna): etapy zarastania wysypiska (ograczenie erozji wietrznej i wodnej): terofity (gatunki roczne)-i;byliny (głównie trawy rozłogowe)-i;drzewa i krzewy: mietelnik żakula, łoboda błyszcząca, trzcinnik piaskowy, nawłóć kanadyjska, robinia akacjowa, dziki bez czarny, oliwnik wąskolistny, kolcowó szkarłatny)
- hałdy pohutnicze (okolice d. Huty Wwa; metale ciężkie): solanka kolczysta, mietelnik żakula
- Stadion X-lecia

WYKŁAD 9, 05.12.2011 / Filtry warszawskie

WYKŁAD 10, 12.12.2011 / Warszawa w okresie międzywojennym

1. OKRES MIĘDZYWOJENNY

- 1850 – ok. 160 000 ludzi, szybki rozwój po uruchomieniu kolei
- żydzi – 300 000, katolicy – 430 000, „miasto w mieście”
- plan rozbudowy Wwy w latach 20.
- lata 30. – plan Starzyńskiego (place – układ gwiazdasty)
- Belweder – siedziba Piłsudskiego
- Zamek Królewski – siedziba prezydenta
- ministerstwa w starych pałacach
- pałac Bruhla na pl. Piłsudskiego (zburzony w czasie wojny)
- lata 20. – baraki dla bezdomnych, osiedla robotnicze, akcja budowy drewnianych szkół (pocz.)
- szkoły powszechne: lata 20. – styl „narodowy”, lata 30. – modernizm
- uczelnie wyższe: w czasie zaborów (carski UW, Politechnika Warszawska), po odzyskaniu niepodległości (SGH, Wszechnica Polska, Wyższa Szkoła Dziennikarstwa, Szkoła Nauk Politycznych, rozwój PW)
- 4 baseny, 3 ogólnodostępne, sport, przystanie
- komunikacja miejska:
 - tramwaje
 - kolej (1936 – elektryfikacja)
 - autobusy – mniej popularne, pojawiły się w 1920 r., ale po 2 miesiącach skonfiskowało je wojsko i wysłało na front wojny polsko-bolszewickiej (powrót pod koniec lat 20.)
- lotnisko (Pola Mokotowskie, Okęcie, plan lotniska na Gocławiu)
- do lat 30. nie było prywatnych inwestorów w budownictwie
- cc

WYKŁAD 11, 19.10.2011 / W samym centrum Warszawy

WYKŁAD 12, 02.01.2012 / Struktura funkcjonalno-przestrzenna dzisiejszego miasta

1. CIEKAWOSTKI

- miasto to przede wszystkim stan umysłu oraz postać/forma jego projekcji
- miasto: bramy, ściany (np. ul. Lazurowa – oddzielenie od terenów rolniczych, Fort Chrzanów), dach
- klin powietrzny – Al. Jerozolimskie (Plac Zawiszy)

2. TRZY WAŻNE ZASADY OŚWIETLANIA (MASTERPLAN ILUMINACJI)

- koordynacja
- konsekwencja
- koordynacja

WYKŁAD 13, 09.01.2012 / Warszawa z perspektywy SGH

1. KALENDARIUM

- 1875 – założenie Szkoły Handlowej przez Leopolda Kronenberga (twórca Banku Handlowego, filantrop – wybudował np. filharmonię)
- 1900 – zamknięto Szkołę Handlową
- 1906 – utworzono Wyższe Kursy Handlowe im. Augusta Zalewskiego (nazwa od 1909)
 - Towarzystwo Wyższych Kursów Handlowych zamieniło budynek przy ul. Smolnej na budynek przy ul. Koszykowej (obydwa zostały zniszczone w czasie wojny)
- 1915 – zmiana nazwy na Wyższą Szkołę Handlową
 - pozytywistyczne idee społecznikowskie oparte na koncepcji łączenia edukacji z polityką
- 1925-1936 – powstaje Pawilon Biblioteczny (doświetlona z pięciu stron czytelnia)
- 1951-1955 – odbudowa po wojnie, powstaje SGPiS (Szkoła Główna Planowania i Statystyki)
- 1978-1984 – eksperymentalna budowa budynku F

2. WAŻNE POSTACIE ZWIĄZANE Z SGH

- Bolesław Miklaszewski – związany z PPSem i masonerią, pierwszy dyrektor WSH i rektor SGH
- Stefan Starzyński – absolwent SGH (1938 – Warszawa funkcjonalna)

WYKŁAD 14, 16.01.2012 / Kulturalna Warszawa VARSAVIANISTYKA – pytania na egzamin

1. Południk Warszawski (reper) – rok 1880, na pl. Teatralnym
2. Zasady iluminacji – konsekwencja, koordynacja, konserwacja
3. Umowny środek Warszawy – pod kopułą Kościoła Ewangelickiego na pl. Małachowskiego
4. Napis na murach obronnych Starego Miasta - Postanowieniem komitetu dziedzictwa światowego warszawskie Stare Miasto dobrem kultury światowej UNESCO. Wrzesień 1980 *errata: ten napis jest na tablicy pamiątkowej, ale na bruku -nie na murach obronnych; poniżej linki do tablic na murach Starego Miasta i do wspomnianej tablicy: http://www.stare-miasto.com/mury_obronne/tablice.html
5. Głaz w Parku Łazienkowskim – to zegar słoneczny. Największy i najstarszy w Polsce granitowy monolit z zegarem słonecznym. Na tarczy zegara Jastrzębowski zostawił swoje inicjały oraz datę wykonania czasomierza, czyli J.W roku 1828. Później jako hołd dla uczonego wykuto od drugiej strony głazu inskrypcję WOJCIECH JASTRZĘBOWSKI 1799-1882 UCZONY PROFESOR INSTYTUTU AGRONOMICZNEGO W MARYMONCIE ŻOŁNIERZ 1831 ROKU TEN ZEGAR SŁONECZNY INSTRUMENTEM SWEGO POMYSŁU, KOMPASEM POLSKIM PRZEZ NIEGO NAZWANYM, WŁASNORĘCZNIE NA TYM KAMIE- NIU WYKREŚLIŁ.
6. Płaskorzeźba przedstawiająca koronację Jana III Sobieskiego – korpus główny Pałacu w Wilanowie, elewacja zachodnia.
7. Czym jest sztuka publiczna?
 - Nie wszystko co wystawiane przez muzeum czy galerię w przestrzeni miejskiej jest sztuką publiczną (może być po prostu ekspozycją w przestrzeni miejskiej, zachowując swój muzealny charakter);
 - Dzieła sztuki publicznej odnoszą się do kontekstu miejsca;
 - Sztuka publiczna tworzona jest z myślą o funkcjonowaniu w przestrzeni;
 - Założenie nieograniczonej dostępności do dzieła szt. publ., przy jednoczesnym braku klucza interpretacyjnego (nie ma jednego „właściwego”, dzieło otwarte na różnorodne interpretacje odbiorców);
 - Rzadko kiedy jest komemoratywna -do tego służą pomniki, sztuka publiczna służy jednak innym celom (zazwyczaj);

- Podatna ideologicznym zawłaszczeniom (przykład: „Palma” Joanny Rajkowskiej podczas strajku pielęgniarek poprzez dekorację także stałą się pielęgniarką -wykorzystanie ikonizacji dzieła);
 - Sztuka publiczna nie musi być trwałą, przez powszechną dostępność może ulegać zniszczeniom;
 - Sz. publ. nie stanowi spójnego stylu -nie jest stylem lecz kategorią;
 - Często wchodzi w dialog ze społecznościami lokalnymi (przykład: realizacje Pawła Althamera), ale...:
 - Nie jest działalnością prospołeczną (przynajmniej nie musi nią być)..
8. Pytanie o Grubą Kaśkę i dwa Chude Wojtki. Nie wiem jakie dokładnie to pytanie było, ale: Gruba Kaśka to wieża umiejscowiona w nurcie Wisły, będąca ujęciem wodnym dla Warszawy.Chude Wojtki to statki spulchniające dno. Jest jeszcze jedna, starsza „Gruba Kaśka” na pl. Bankowym - o niej też wspomniano na wykładzie ;)
 9. Co znajduje się na tabliczce białego domku, znajdującego się na terenie Starego Miasta (była to mapka murów obronnych SM)
 10. Napis na murach obronnych SM to jest to: Postanowieniem komitetu dziedzictwa światowego warszawskie Stare Miasto dobrem kultury światowej UNESCO. Wrzesień 1980

Inne

1. GRUBA KAŚKA NA TŁOMACKIEM – popularna nazwa^[1] obudowy studni pochodzącej z XVIII wieku, zlokalizowanej w Warszawie, obecnie pośrodku pasa jezdni al. Śolidarności” u zbiegu z placem Bankowym. Wzniesiona w 1786 wg projektu Szymona Bogumiła Zuga na placu Tłomackim, w centrum jurydyki Tłumackie. Służyła ona okolicznym mieszkańcom jako ujęcie wody i była jednym z kilku ujęć wody wzniesionych w tym czasie w Warszawie. Pomimo poszerzenia ulicy Leszno w II wojnie światowej studnia przetrwała zawieruchy wojenne i w niemal niezmienionej formie stoi do dziś. Po remoncie w 2004 za sumę 120 000 złotych przywrócono jej pierwotny wygląd odsłaniając zamurowane okienka i wzmacniając fundamenty.
2. GRUBA KAŚKA – ujęcie wody w Warszawie, budynek studni miejskiej stojący w korycie rzeki Wisły, która pompuje wodę z systemu poddennych drenów do Wodociągu Praskiego mieszczącego się na Saskiej Kępie. Gruba Kaśka została wzniesiona w 1964 r. W 2002 r. została wyremontowana wizualnie i technicznie oraz zwiększono przepustowość. Oddano ją ponownie do użytku w styczniu 2003 r. Pobiera wodę z kilkunastu promieniście ułożonych drenów, które znajdują się ok. 6 metrów pod dnem i 300-metrowym rurociągiem pompuje ją na brzeg. Rurociąg ten znajduje się w podwodnym tunelu, którym obsługa może także dostać się do wnętrza budowli.
 Ujęcia infiltracyjne znane są od początku zeszłego stulecia, ale zawsze budowane były na lądzie. Po kilku latach eksploatacji w warszawskim złożu filtrującym odłożyło się tak wiele zanieczyszczeń, że ujęcia brzegowe należało zamknąć. Metodę pobierania wody spod dna rzeki opracował inż. Włodzimierz Skoraczewski. Metoda ta często jest nawet nazywana na świecie ujęciem warszawskim. Jej przewaga nad filtrami w brzegach polega na tym, że na nieuregulowanej rzece występuje zjawisko stałego przesuwania się rumowiska dennego. Zapewnia to ujęciom stałą, naturalną wymianę złoża. W Warszawie dodatkowo dwa Chude Wojtki, kręcące się stale w okolicach Grubej Kaśki i położonych wyżej dwóch ujęć brzegowych, strugami wody pod ciśnieniem splukują wierzchnią, najbardziej zanieczyszczoną warstwę. Nurt Wisły nanosi wtedy kolejną warstwę.
 umiejscowienie wzdłużne – 509 km biegu Wisły
 umiejscowienie poprzeczne – 186 m od zachodniego brzegu
 układ drenów – promienisty
 ilość drenów – 15
 głębokość umiejscowienia drenów – 4–8 m.
 łączna długość drenów – 1472 m.
 data uruchomienia – 22 września 1964 r.
 wydajność – 90–120- tys. m³ na dobę
3. FILTRY LINDLEYA – warszawskie filtry wody wybudowane w latach 1883-1886, zlokalizowane między ulicami Koszykową, Krzywickiego^[1], Filtrową i Raszyńską. Ulica Williama Lindleya w Warszawie prowadzi wprost do wejścia na teren Filtrów Warszawskich, mieszczących się przy ul. Koszykowej 81. Warszawskie filtry należą do systemu wodociągów warszawskich zaprojektowanych i zbudowanych przez brytyjskiego inżyniera Williama Lindleya.
 Budowę zlecił Sokrates Starynkiewicz (1820-1902), generał rosyjski, prezydent Warszawy (1875-1892) już w pierwszym roku swoich rządów. W 1881 r. Starynkiewicz zatwierdził projekt w Petersburgu i od tego roku do 1886 budowano pierwszą sieć wodociągów i kanalizacji w Warszawie.
 Projekt Williama Lindleya zakładał budowę Stacji Pomp Rzecznych na lewym brzegu Wisły oraz Stacji

Filtrów z urządzeniami uzdatniającymi wodę do picia. Projekt realizował i rozbudowywał jego syn, William Heerlein Lindley. Podczas budowy wykorzystano najnowocześniejsze ówczesne rozwiązania techniczne. Duży nacisk położono na dopracowanie szczegółów. Przy budowie wszystkich, nawet najmniejszych, obiektów użyto materiałów najwyższej jakości, które poddawano kilkustopniowej kontroli. Podstawowym materiałem budowlanym była specjalnie wypalana, odporna na wilgoć cegła licówka i cegła glazurowana białą polewą. Na wielką skalę stosowano bloki granitowe i z piaskowca. Pierwsza oczyszczona woda popłynęła do mieszkańców Warszawy 3 lipca 1886 r. z filtrów posiadających jedną grupę filtrów powolnych, jeden zbiornik wody czystej, jedną halę pomp i wieżę ciśnień.

W czasach Lindleya sieć wodociągowa Warszawy dzieliła się na:

Górne Miasto – zasilane w wodę z wykorzystaniem wieży ciśnień znajdującej się na terenie stacji filtrów.

Dolne Miasto, czyli Powiśle i Praga – zasilane w wodę wypływającą bezpośrednio z filtrów powolnych.

Na system wodociągów warszawskich składały się Stacja Filtrów – filtry Lindleya – oraz Stacja Pomp Rzecznych Zakładu Wodociągu Centralnego, gdzie z Wisły czerpano wodę i przewodami przesyłowymi kierowano na Stację Filtrów (Zakład Wodociągu Centralnego).

Urządzenia Stacji Filtrów zostały przykryte ziemią. Pod nasypami znajdują się obecnie cztery osadniki wody surowej, sześć grup filtrów powolnych oraz dziewięć zbiorników wody czystej. W miejscu siódmej grupy filtrów powolnych zostanie wybudowany Zakład Ozonowania oraz filtry węglowe.

Komora filtra powolnego

W początkowym okresie woda ze Stacji Pomp Rzecznych była kierowana do filtrów powolnych, których niektóre komory pełniły funkcję krytych osadników. Przefiltrowana woda była kierowana do zbiorników wody czystej, a następnie do hal pomp, skąd była tłoczona do wieży ciśnień, gdzie rozpoczynała się sieć wodociągowa Górnego Miasta. W kilka lat po uruchomieniu filtrów konieczne było dodanie krytych osadników przed skierowaniem wody do filtrów powolnych, gdyż przeprowadzone badania wykazały złą jakość wody. W tym celu po 1890 r. powiększono teren stacji i rozpoczęto budowę osadników.

Zwiększające się zapotrzebowanie na wodę doprowadziło do wybudowania w latach 1930-1933 Zakładu Filtrów Pospiesznych, który uzdatnia wodę z czterech ujęć poddennych PU1, PU2, PU3 i PU4. Po jego uruchomieniu woda ze Stacji Pomp Rzecznych była tłoczona do zbiorników wyrównawczych (dawnych krytych osadników) i dalej do filtrów pospiesznych, a z nich do filtrów powolnych.

W 1931 wprowadzono chlorowanie wody opuszczającej filtry powolne.

Zakład Wodociągu Centralnego to najstarszy z trzech warszawskich wodociągów. Dostarcza mieszkańcom Warszawy wodę od 3 lipca 1886 r. Jako jedyny posiada dwa ciągi technologiczne:

Pierwszy ciąg technologiczny – zaprojektowany przez Williama Lindleya i jego syna Williama Heerleina Lindleya, wzbogacony w 1933 roku o Zakład Filtrów Pospiesznych uzdatnia obecnie wodę infiltracyjną czerpaną spod dna Wisły przez 4 ujęcia brzegowe i Ujęcie Zasadnicze Wodociągu Praskiego „Grubą Kaškę”. W procesie uzdatniania woda filtrowana jest przez filtry pospieszne i filtry powolne, dezynfekowana dwutlenkiem chloru. Filtry powolne w ramach realizowanego w MPWiK Programu Poprawy Jakości Wody wyposażone zostały w ostatnich latach w węgiel aktywny.

Drugi ciąg technologiczny – uruchomiony w 1972 r. oczyszcza wodę pobraną z Osadnika Czerniakowskiego wykorzystując proces wstępnego utleniania, koagulacji z użyciem siarczanu glinowego, filtracji pospiesznej i dezynfekcji dwutlenkiem chloru. Odczyn wody korygowany jest wodą wapienną. Zakład Wodociągu Centralnego posiada laboratorium, które bada wodę we wszystkich etapach uzdatniania oraz w sieci przewodów rozprowadzających ją do odbiorców. Oprócz kontroli jakości wody wykonywanej przez laboratorium wybrane parametry są monitorowane przez urządzenia pomiarowe w systemie on-line.

4. POMNIKI WARSZAWSKIEJ SYRENKI Rynek Starego Miasta

Rzeźba na warszawskim Rynku Starego Miasta została wykonana przez Konstantego Hegla. Pierwotnie (1855-1928) i obecnie (od 2000) stoi na Rynku. W czasie pomiędzy tymi datami była przenoszona w różne miejsca Warszawy. W 2008 roku oryginalna rzeźba wykonana z brązowego cynku została zabrana z rynku w celu wykonania prac konserwatorskich. Rzeźba była w bardzo złym stanie technicznym na skutek urazów mechanicznych i licznych aktów wandalizmu. 1 maja 2008 o 6 rano na cokół na rynku wróciła oryginalna rzeźba, jednak 12 maja oryginał przeniesiono do Muzeum Historycznego m. st. Warszawy, jego miejsce zastąpiła kopia. [1]Kopia została wykonana w zakładzie odlewniczym Jacka Guzery w Dąbrowie pod Kielcami. 52°14'59"N 21°00'44"E (pokaż mapę)

Powiśle

W kwietniu 1939 postawiono nad Wisłą pomnik wykonany ze spiżu. Do rzeźby Ludwice Nitschowej pozowała Krystyna Krahełska. Jesienią 2006 przed pomnikiem ustawiono tablicę informującą o srebrnym Krzyżu Virtuti Militari, który nadał Warszawie gen. Sikorski w uznaniu zasług obrony miasta we wrześniu 1939. 52°14'25"N 21°01'55"E (pokaż mapę)

Wiadukt Markiewicza

Wiadukt im. Stanisława Markiewicza w ciągu ulicy Karowej zdobi postać Syrenki dłuta Jana Woydygi z roku 1905.

Poza Warszawą

Pomnik-fontanna warszawskiej Syrenki, w kształcie zbliżonym do pomnika na Powiślu, znajduje się na placu w centrum Bielska-Białej. Powstał w 1954 r. Jego autorem jest Ryszard Sroczyński.

5. HERB WARSZAWY – Przedstawia w czerwonym polu postać kobiety z rybem ogonem, z wzniesioną szablą (bułatem)[1] w ręce prawej i tarczą okrągłą w ręce lewej. Barwy ciała naturalne, włosy, szabla i tarcza złote. Nad tarczą herbową znajduje się złota korona królewska
6. Historia Warszawy, późniejszej stolicy i największego miasta Polski, sięga nawet XII lub XIII wieku, kiedy to powstał historycznie najstarszy na terenie dawnej Warszawy dwór książąt mazowieckich Jazdów (obecnie Ujazdów).
Miasto powstało najprawdopodobniej na przełomie XIII i XIV wieku, uzyskując lokację ok. 1300 roku, jednak nie zachował się żaden dokument lokacyjny Warszawy ale istnieje dokument powtarzający prawo lokacyjne nadane przez Janusza I Starszego nadany w 1413r. świadczący że już Warszawa była istotnym miastem. Wówczas na obszarze ok. 20 hektarów, uformowała się Stara Warszawa. Wiadomo również, że Warszawę założono na prawie chełmińskim, a zasadźcami była grupa majątnych kupców, których Bolesław II sprowadził najprawdopodobniej z Torunia[4]. Nadana przez nich nazwa (pierwotnie Warszowa[5] lub Warszewa) pochodzi od rycerza z rodu Rawów (Rawiczów) o imieniu Warsz[5] (będącego skrótem od imienia Warcisław[5]), do którego należała wieś z XII lub XIII wieku, leżąca w obrębie dzisiejszego Mariensztatu. Pierwotne brzmienie nazwy Warszowa, potwierdzają również dokumenty łacińskie (w których używa się formy Varsovia, zamiast Varsavia), oraz francuskie (gdzie występuje nazwa Varsovie, nie zaś Varsavie)[5].
7. Oś STANISŁAWOWSKA – zabytkowe, przestrzenne założenie urbanistyczne XVIII-wiecznej Warszawy.
Oś Stanisławowska poniżej Zamku Ujazdowskiego - widoczny Kanał Piaseczyński
Zainicjowane przez króla Stanisława Augusta Poniatowskiego w 1780, wzorowane na francuskich układach przestrzennych, miało łączyć poprzez układ placów gwiazdzystych ówczesną Warszawę z królewską podmiejską posiadłością w Ujazdowie. W ten sposób powstały współczesne place: Na Rozdrożu, Zbawiciela (d. Rotunda), Unii Lubelskiej, Plac Trzech Krzyży, Politechniki. Polne drogi łączące te place awansowały do rangi ulic. Kluczową częścią osi był trakt łączący Ujazdów z polami elekcyjnymi na Woli, nazywany Drogą Królewską. Główną oś założenia stanowi kierunek wyznaczony przez Kanał Piaseczyński, Zamek Ujazdowski, obecną al. Wyzwolenia i ul. Nowowiejską. Autorem osi był prawdopodobnie Efraim Szreger. Oś oparta na schemacie latawca ma promienisty układ dróg.
W okresie powojennym podjęto próbę rewitalizacji Osi. Była ona jednym (obok ulicy Marszałkowskiej) z dwóch głównych elementów[1], na której oparto założenie urbanistyczne Marszałkowskiej Dzielnicy Mieszkaniowej. W latach 1950 - 1955 Oś obudowano socrealistyczną zabudową: ul. Nowowiejska, plac Zbawiciela, osiedle Łatawiec. Przebudowy nie doprowadzono do końca. W latach 70. Oś została przerwana przez budowę Trasy Łazienkowskiej.
8. Oś SASKA – barokowe założenie urbanistyczne XVIII-wiecznej Warszawy, związane z budową rezydencji królewskiej dla Augusta II Sasa – Pałacu Saskiego. Z powodów finansowych (i politycznych) wiele zaprojektowanych elementów, które miały dopełniać oś, nie zostało w ogóle wybudowanych.
Koncepcja i realizacja Osi Saskiej była autorstwa drezdeńskich architektów – Matthäusa Pöppelmana, J. Naumanna, Z. Longuelune, D.J. Jaucha, J.Z. Deyba. Oś ciągnie się od Krakowskiego Przedmieścia do placu Za Żelazną Bramą, przez Ogród Saski, a jej długość wynosi ok. 1650 metrów, przebiega wzdłuż linii łączącej dwa istotne miejsca związane z państwowością polską – kościół św. Wawrzyńca w ówczesnej wsi Wola (dawne pole elekcyjne) i wieś Kamion (miejsce pierwszej wolnej elekcji w 1573 r.). Centralnym punktem tego założenia urbanistycznego był Pałac Saski wraz z ogrodem, a także plac Żelaznej Bramy oraz koszary Mirowskie. Między Krakowskim Przedmieściem a Pałacem Saskim powstał ogromny dziedziniec, który od strony północnej, wschodniej i południowej otoczono murem z bramami wjazdowymi z każdej strony. Od strony zachodniej urządzono bramę wjazdową z wielkimi żelaznymi wrotami, tak masywnie i kunsztownie wykonanymi iż zmieniono nazwę placu Wielopole, znajdującą się przed bramą, na plac Żelaznej Bramy.
Realizacja
Prace nad Osią Saską trwały niemal 40 lat – kształtowanie założenia architektonicznego Osi Saskiej trwało początkowo od 1713 r. do początków lat 20. XVIII wieku, w drugim etapie od 1717 r. do śmierci Augusta II i ostatecznie zostało ukończone przez Augusta III w latach 30. i 40. XVIII wieku.
Obszar przeznaczony pod realizację założeń Osi Saskiej wypełniony był przed 1713 r. chaotycznie rozmieszczonymi budowlami o niewielkiej wartości architektonicznej, z których większość wyburzono uzyskując teren przypominający w zarysach pięcioboczny wachlarz. Centrum Osi Saskiej przechodziło przez zaprojektowany wcześniej przez Tylmana z Gameren pałac i tzw. oś morsztynowską, którą wykorzystano przy projektowaniu nowego założenia krajobrazowego. Po wyburzeniu terenu uzyskano 17-hektarowy teren, w którym urządzono park, ze zbiegającymi się w jego centrum 5 głównymi arteriami, gdzie w 1724 r. postawiono pawilon nazwany Wielkim Salonem. W 1727 r. środkowa część ogrodu została udostępniona ludności Warszawy, a w rok później została także wzbogacona o liczne posągi antycznych postaci. W latach 1839–1842 dokonano kolejnej

przebudowy Pałacu Saskiego w stylu klasycystycznym, rozbierając część środkową pałacu i dodając w tym miejscu kolumnadę według projektu architekta Adama Idźkowskiego.

Oś Saska w okresie II Rzeczypospolitej

2 listopada 1925 pod arkadami kolumnady Pałacu Saskiego powstał Grób Nieznanego Żołnierza. Na placu przed kolumnadą ustawiono w roku 1923 pomnik Księcia Józefa Poniatowskiego, dzieło Bertela Thorvaldsena, gdzie przetrwał aż do wysadzenia go przez Niemców po upadku Powstania Warszawskiego. W latach 1924-1926 rozebrano stojący pośrodku Placu Saskiego sobór pod wezwaniem św. Aleksandra Newskiego, zbudowany w latach 1894-1912.

Oś Saska po roku 1945

W okresie od 30 marca do 18 maja 1970 przesunięto i ustawiono na Osi Saskiej stojący dotychczas na uboczu Pałac Lubomirskich. Przesunięcie po łuku wraz z obrotem zabytkowego budynku było największą tego rodzaju akcją w powojennej Warszawie.

9. HALE MIROWSKIE – bliźniacze hale, pierwotnie nazywane Hallami Targowymi znajdujące się na warszawskim Mirowie na pl. Mirowskim (stąd ich potoczna nazwa). Obie hale wybudowano w latach 1899-1901, za czasów gdy prezydentem Warszawy był rosyjski generał – Mikołaj Bibikow. Projektantami hal byli: Bolesław Milkowski (konstrukcja), Ludwik Panczakiewicz (elewacje), Apoloniusz Nieniewski, Władysław Kozłowski. Ich projekt w dużej mierze opierał się na wcześniejszych założeniach Stefana Szyllera.

10. ŁAZIENKI KRÓLEWSKIE, GŁAZ JASTRZĘBOWSKIEGO

Jest to największy i jednocześnie najstarszy w Polsce granitowy monolit z zegarem słonecznym. W Łazienkach pojawił się jako ostatni na długo po śmierci miłośnika zegarów w Łazienkach – Stanisława Augusta.

Wykonał go własnoręcznie Wojciech Bogumił Jastrzębowski, polski naukowiec, przyrodnik i wynalazca, profesor botaniki, fizyki, zoologii i ogrodnictwa w Instytucie Rolniczo-Leśnym na Marymoncie. Uchodzi on za twórcę ergonomii. Specjalnie do budowy zegara zaprojektował urządzenie – które nazwał „Kompasem Polskim” – pozwalające rysować zegary słoneczne na dowolnej powierzchni. Później opisał jego konstrukcję w książce, którą zatytułował tak samo, jak urządzenie – Kompas Polski.

Ciekawostką są tutaj zatopiony w skale masywny gnomon pokryty półokrągłymi wypustkami oraz rzymska liczba IIII (pisana jako cztery pionowe kreski, a nie jako IV) określająca godziny 4 rano i 16. Niekiedy widuje się zegary z takimi właśnie oznaczeniami. Podobno jest to zwyczaj zaczerpnięty ze starożytnego Rzymu, gdzie litery IV odnosiły się do Jupitera – jednego z najpotężniejszych bogów.

Na tarczy zegara Jastrzębowski zostawił swoje inicjały oraz datę wykonania czasomierza. Później jako hołd dla uczzonego wykuto od drugiej strony głazu inskrypcję WOJCIECH JASTRZĘBOWSKI 1799-1882 UCZONY PROFESOR INSTYTUTU AGRONOMICZNEGO W MARYMONCIE ŻOŁNIERZ 1831 ROKU TEN ZEGAR SŁONECZNY INSTRUMENTEM SWEGO POMYSŁU, KOMPASEM POLSKIM PRZEZ NIEGO NAZWANYM, WŁASNORĘCZNIE NA TYM KAMIENIU WYKREŚLIŁ.

Prochy Jastrzębowskiego spoczywają na warszawskich Powązkach, zaś w kościele św. Anny na Karkowskim Przedmieściu zobaczyć można epitafium będące kopią jego nagrobka.

11. TEATR DRAMATYCZNY W WARSZAWIE

Teatr Dramatyczny m.st. Warszawy im. Gustawa Holoubka – teatr miejski w Warszawie. Obecnie dyrektorem naczelnym i artystycznym jest Paweł Miśkiewicz.

Historia

Historia tego teatru rozpoczęła się w 1949, kiedy powstał jako zespół teatralny Domu Wojska Polskiego. W 1955 r. otrzymał siedzibę w Pałacu Kultury i Nauki, a od 1957 r. przybrał nazwę Teatru Dramatycznego. W latach 70. Gustaw Holoubek stworzył ze sceny tego teatru główny ośrodek życia teatralnego całej stolicy, a nawet całego kraju. Jego ambicją było stworzenie teatru, który stałby się nieoficjalną sceną narodową. W związku z tym na afiszu pojawiało się wiele klasycznych dzieł światowych oraz polskich, w tym polscy klasycy XX w.: Witold Gombrowicz, Sławomir Mrożek, Jerzy Zawieyski. Wyróżnikiem teatru był bardzo mocny i wybitny skład aktorski, który Holoubek sam sobie dobrał, do zespołu aktorskiego należeli m.in.: Ryszard Pietruski, Danuta Szaflarska, Mieczysław Voit, Zbigniew Zapasiewicz, Magdalena Zawadzka, Piotr Fronczewski, Jadwiga Jankowska-Cieślak. Ważnymi pozycjami repertuarowymi stały się m.in.: „WARIACJE” według Antoniego Czechowa w inscenizacji Jerzego Grzegorzewskiego (1977), „NOC LISTOPADOWA” Wyspiańskiego (1978) i „OPERETKA” Gombrowicza (1980) w reżyserii Macieja Prusa. Ogromnym sukcesem warszawskiej sceny okazał się „KUBUŚ FATALISTA I JEGO PAN” według Denisa Diderota (1976) w reżyserii Witolda Zatorskiego, wielka teatralna zabawa przez wiele miesięcy ściągająca do teatru komplety publiczności.

Po odwołaniu Holoubka w 1982 roku TD stracił na znaczeniu, a zespół powoli przeniósł się do innych stołecznych teatrów. W sezonie 1987/88 Prezydent Miasta Stołecznego Warszawy powołał na stanowisko dyrektora naczelnego i artystycznego TD Zbigniewa Zapasiewicza. Pod jego kierownictwem Teatr Dramatyczny odbudowuje zespół artystyczny i znów staje się jedną z liczących się scen stolicy. W przygotowywanych m.in. przez Macieja Prusa, Tadeusza Łomnickiego czy Tadeusza Słobodzianka spektaklach poza największymi gwiazdami stołecznego teatru (Łomnicki, Hanin) obsadzani byli młodzi aktorzy. W propozycjach repertuarowych obok

dział klasycznych znalazły się próby teatralne: m.in. adaptacja sceniczna piosenek Jacka Kaczmarskiego „Zatruta Studnia” w reżyserii Andrzeja Blumenfelda.

W 1990 – po konflikcie z częścią zespołu teatru skupioną wokół Mieczysława Marszyckiego – Zapasiewicz zrezygnował z kierowania Dramatycznym. Jego miejsce do 1993 roku zajął Maciej Prus. Od 1993 do 2007 dyrektorem artystycznym był Piotr Cieślak. Od 2002 TD jest organizatorem festiwalu „Spotkania”.